

N:o 18.

Ank. till Riksd. Kansli den 16 Febr. 1878, kl. 5 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, i fråga om öfverlåtelse af åbo- och skatterätt till under bruk skatteköpta hemman; Gifven Stockholms Slott den 1 Februari 1878.

Med förmälan att, i syfte att undanrödja de invecklade förhållanden, som vore förenade med nu gällande stadganden angående de under bruk skatteköpta hemman, samt bereda möjlighet, å ena sidan, för åboen att genom uppgörelse med bruksegaren antingen komma i åtnjutande af samma förmåner, som redan blifvit eller kunde blifva kronohemmansåboar tillförsäkrade, eller ock för sin besittningsrätt erhålla fullt vederlag, och, å andra sidan, för bruksegaren att antingen kunna tillhandla sig åborätten eller mot godtgörelse afstå skatterätten till åboen, förslag blifvit vid 1875 års riksdag väckt derom, att Riksdagen måtte för sin del besluta och hos Kongl. Maj:t begära utfärdandet af en författning, hvarigenom afhandlingar om försäljning af åbo- likasom ock af skatterätt till de under bruk skatteköpta hemman kunde emellan åbo och bruksegare lagligen uppgöras och blifva beståndande, samt att detta förslag synts Riksdagen väl förtjent af uppmärksamhet, ehuru, för frågans tillförlitliga bedömande, en vidare utredning af densamma funnits erforderlig, än som kunnat hos Riksdagen åstadkommas, har Riksdagen i underdånig skrifvelse den 19 Maj 1875 anhållit, att Kongl. Maj:t måtte, efter det ärendet hos vederbörande myndigheter vunnit behörig utredning, för Riksdagen framlägga förslag, huruvida och på hvad sätt ofvan antydda olägenheter kunde undanrödjas.

Sedan i anledning här af Kongl. Maj:ts och Rikets Kammar-kollegium och Kommers-kollegium den 23 November 1876 afgifvit infor dradt gemensamt underdånigt utlåtande, har Kongl. Maj:t tagit förevarande fråga i nådigt öfvervägande; och vill, med åberopande af den utredning i ämnet Kollegiernas härhos i afskrift bifogade utlåtande innehåller, i nåder föreslå Riksdagen att för sin del medgifva, att den, som innehar lagligen befastad åborätt å under bruk skatteköpt hemman, må undfå rättighet att till vederbörande bruksegare öfverlåta sin åborätt, dervid föreskrifterna i Kongl. kungörelsen den 8 Maj 1863 angående utvidgad frihet i afseende på öfverlåtelse af åborätt till kronohemman böra lända till efterrättelse, äfvensom att bruksegaren å sin sida må berättigas att öfverlåta sin skattemannarätt till sådant hemman åt den, som å hemmanet innehar åborätt, med rättighet för denne att varda vid skattemannarätten bibehållen äfven i det fall att bruket sedermera nedlägges.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

Hans Forssell.

(Afskrift.)

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Med anledning af väckt förslag derom, att, till undanrödjande af de invecklade förhållanden, som med nu gällande stadgar angående de under bruk skatteköpta hemman vore förenade, samt, för beredande af möjlighet, å ena sidan, för åboen att genom uppgörelse med bruksegaren antingen komma i åtnjutande af samma förmåner, som redan blifvit eller ytterligare kunde blifva kronohemmans åboar tillförsäkrade, eller ock för sin besittningsrätt till hemmanet erhålla fullt vederlag samt, å andra sidan, för bruksegaren att antingen kunna tillhandla sig åborätten eller emot godtgörelse afstå skatterätten till åboen, en författning måtte utfärdas, hvarigenom afhandlingar om försäljning af åbo- liksom ock af skatterätt till de under bruk skatteköpta hemman kunde emellan åbo och bruksegare lagligen uppgöras och blifva bestående, har 1875 års Riksdag, som ansett detta förslag väl förtjent af uppmärksamhet, men, för frågans tillförlitliga bedömande, funnit en vidare utredning af densamma, än som kunnat hos Riksdagen åstadkommas, vara erforderlig, i skrifvelse den 19 Maj samma år hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, det täcktes Eders Kongl. Maj:t, efter det ärendet hos vederbörande myndigheter vunnit behörig utredning, för Riksdagen framlägga förslag, huruvida och på hvad sätt de olägenheter, som vore förknippade med nu gällande stadgar rörande slika hemman, måtte kunna undanröjas; och har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 31 Maj nämnda år anbefalt Kammar- och Kommers-kollegierna att häröfver afgifva underdånigt utlåtande.

Med afseende å den utredning, hvilken det således åligger Kollegierna att meddela, skulle äfven hafva varit önskvärdt, att Kollegierna varit i tillfälle nu meddela uppgift ej mindre å antalet af ifrågavarande hem-

man än äfven angående, bland annat, vissa af öfverenskommelse mellan bruksegaren och vederbörande åbo beroende vilkor för räntans utgörande, äfvensom ock upplysning rörande de hemman, till hvilka bruksegaren i följd af åbostammens utgång redan erhållit jemväl åborätten; men då en utredning af dessa förhållanden synes icke vara oundvikligen nödig för den föreliggande frågans bedömande och dessutom skolat kräfva ett arbete af den omfattning, att detsamma med de arbetskrafter, som stå Kollegierna till buds, svårligen kunnat utan allt för lång tidsutdrägt medhinnas, hafva Kollegierna trots sig kunna äfven utan anställande af undersökning i nu nämnda delar företaga frågan till handläggning.

Beträffande här åsyftad utredning i öfrigt torde denna böra afse en redogörelse ej mindre för författningarne angående rättigheten att under bruk köpa kronohemman till skatte samt bruksegares och åbos ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, än ock för de skiljaktiga förhållanden i afseende på rättigheter och skyldigheter, som småningom utbildat sig emellan åboar å dessa hemman och å andra under stadgad åborätt upplåtna hemman; och hafva Kollegierna derföre ansett sig här jemväl böra upptaga sådana i författningarne rörande skatteköp och åborätt i allmänhet meddelade föreskrifter, som för belysning af berörda skiljaktigheter må vara erforderliga.

Sedan genom Kongl. brefvet den 20 Mars 1701 blifvit förordnadt, att Kronans jordar, rusthåll och augmentshemman finge till skatte försäljas, dock med undantag för alla boställen, äfvensom de lägenheter uti bergslagen eller andra orter, hvilka det för särdeles skäl och omständigheter funnes betänkligt att föryttra, och Kammar-kollegium i sammanhang dermed erhållit befallning att öfver skatterättigheters försäljande sluta och handla till det värde, som görligast kunde stå att erhålla, hvarvid borde iakttagas, att åboen var närmast att köpa sitt åboende hemman, när han ville gifva hvad en annan bjöd, förordnades dels genom Kongl. brefvet den 17 September samma år, att Kammar- och Bergskollegierna skulle noga tillse, att under den förunnade tillåtelsen att köpa krono till skatte inga sådana lägenheter från Kronans eller andra bruk finge abalieneras, hvaraf de till sin conservation hade nödige och oundgängliga kol och ved, dels ock genom Kongl. brefvet den 13 Januari 1707, bland annat, att, om åbo å kronohemman i ort, der bergsbruk voro belägne, ej skulle vilja eller förmå tillhandla sig skatterätten till hemmanet, egaren af det bergsbruk, som tillförene betjenat sig af samma hemmans skog eller kolning, skulle vara närmast att tillösa sig jord-

eganderätten deraf. Äfven i Kongl. förordningen angående skatteköp den 19 September 1723 — enligt hvilken, med undantag för det fall att augmentshemman vore för rusthållsstammen omistligt, åboen hade företrädesrätt till skatteköp af sitt åboende hemman emot erläggande af en genom värdering bestämd och beloppet af sex års räntor icke understigande löseskilling, och först, om åboen ej ville eller kunde hemmanet köpa, det samma, då begäran derom af annan person framställdes, finge efter föregången värdering, hvarvid pröfvats, om åboen vore berättigad att njuta af köparen någon öfverbyggnad eller annat, som enligt husesynsordningen borde honom ersättas, å offentlig auktion emot värderingssumman såsom minimum till den högstbjudande försäljas — tillgodosågs bergsbruksrörelsens fördel genom stadgandet, att vid då återstående kronohemmans försäljande till skatte på de orter, hvarest några ädlare samt manufakturverk voro inrättade, skulle, likmätigt utgångne Kongl. förordningar, iakttagas, att till samma verks desto bättre bestånd, hvarigenom riket en stor förmån och nytta tillflöte, inga sådana hemman finge till skatte försäljas, innan Bergs-kollegium pröfvat och genom resolution särskildt öfver hvar hemman sig förklarat, om det nödvändigt behöfdes till något bergsverks upprätthållande och förkofran blifva oförsåldt, vid hvilken händelse det ej finge abalieneras och genom skatteköp undan sitt rätta nödiga behof dragas.

Under antagande, att nu anförda stadgande i 1723 års skatteköpsförordning tillade de ädlare och manufakturverken företrädesrätt till skatteköp af de för verkens bestånd och förkofran behöfliga kronohemman framför vederbörande åbo, och emedan det vore angeläget, att ock jernverken på allt möjligt sätt understöddes samt att för sådant ändamål dem jemväl förunnades den förmånen att få till skatte köpa kronohemman framför åboen, eftersom det skulle lända dem till styrka både af skog samt dagsverken och annan betjening, beslöto Rikets Ständer vid 1731 års riksdag, att nämnda förmån skulle tillkomma i första rummet de ädlare och manufakturverken, dernäst jerngrufvorna, sedan hyttorna och sist stångjernshamrarna, dock endast i afseende å sådana hemman, som lände bruken till styrka och voro derifrån omistlige samt med vilkor, att åboen ej drefves från hemmanet, hvilket Rikets Ständers beslut genom Kongl. brefvet den 16 Augusti 1731 till efterrättelse stadfästades.

Den bruksegare sålunda medgifna företrädesrätt att köpa hemman till skatte föranledde kort derefter klagomål af allmogen derutinnan, att åtskillige bruksegare, huru många och tillräckliga hemman de eljest kunde

ega till bergverkens upprätthållande och förkofran, likväl småningom förhindrade åboarne att till skatte köpa deras hemman och lägenheter, hvilka de ofta af öde upptagit, under föregifven nödvändighet för bergverkens upprätthållande; men genom Kongl. resolutionen den 17 December 1734, § 30, förklarades, att emedan, enligt 1723 års skatteköpsförordning, ingen rätt till skatteköp af hemman kunde beviljas något bruk, såvida icke Bergs-kollegium förut pröfvat hemmanet vara för samma verk omistligt och deröfver resolverat samt, enligt Kongl. brefvet den 16 Augusti 1731, företrädesrätt till skatteköp af hemman, som för något bruk vore omistliga, blifvit särskilda slags bruk i der omförmäld ordning tillförsäkrad, allmogen icke hade skäl till klagomål, när berörde förordningar efterlefdes; och anbefaldes tillika Bergs-kollegium att noga iakttaga hvad till allmogens och brukens förmån lända kunde. På ytterligare af allmogen anförda klagomål bland annat deröfver, att knipphamrarna lemnades företräde till skattelösen framför åboen, blef genom § 48 af Kongl. resolutionen den 10 September 1743 förklaradt, att under manufakturverk jemväl innefattades knipphamrar, hvarjemte, och enär vid ifrågavarande skatteköp förfores efter Kongl. förordningen den 19 September 1723, Kongl. brefvet den 13 Januari 1707 samt § 30 i 1734 års Kongl. resolution på allmogens besvär, Kongl. Maj:t fann klagomålen i öfrigt icke föranleda annan åtgärd, än att Kammar- och Bergs-kollegierna anbefaldes att noga tillse det under namn af hemmanens omistlighet eller nödvändighet vid slike verk missbruk ej måtte förelöpa till allmogens förfördelande vid skatteköp.

Beträffande varaktigheten af den eganderätt, bruksegare innehade till de under bruk skatteköpta hemman, förordnades genom Kongl. förbudet den 11 December 1766 emot flyttning af smiden och hammarskatt att, då något bruk nedlades, de för brukets skull samt till dess hjälp från kronan inlöste hemman skulle hemfalla till kronan eller bördeman, dock att i förra fallet åboen skulle vid sin lösningsrätt bibehållas emot köpeskillingens erläggande till kronan, utan att bruket någon åborätt tillerkändes.

Då genom Kongl. brefvet den 28 Oktober 1773 alla skatteköp utan undantag tills vidare inställdes, så måste detta förbud jemväl anses hafva omfattat den dittills medgifna rättigheten att under bruk skatteköpa hemman, och sedan skatteköpen, jemlikt Kongl. förordningen den 21 Februari 1789, ånyo tillåtits i enlighet med föreskrifterna i skatteköpsförordningen den 19 September 1723 samt alla åboar å kronohemman erhållit uttrycklig försäkran att framför andra ega företrädesrätt att sina åboende hem-

man till skatte lösa, förordnades genom Kongl. kungörelsen den 24 Januari 1790, att hvad som genom 1723 års skatteköpsförordning vore stadgad angående kronohemmans försäljande till skatte på de orter, hvar-est några ädlare berg- och manufakturverk voro inrättade, fortfarande skulle tjena till efter rättelse och dervid iakttagas hvad som bland annat genom Kongl. brefvet den 16 Augusti 1731 blifvit föreskrifvet. Genom Kongl. brefvet den 10 Oktober 1793 och Kammar-kollegii derpå grundade kungörelse den 29 i samma månad och år tillätos kronohemmansåboar att utan föregående värdering till sig lösa skatterätten å kronohemman emot erläggande af tio års kronovärderingsräntor; dock att så väl Landshöfdin-gen å kronans vägnar, som åboen kunde begära värdering, i fall den så-lunda bestämda köpeskillingen ansåges vara för låg eller för hög. Dessa föreskrifter förändrades genom Kongl. kungörelsen den 15 December 1848, hvarigenom förordnades, att skattemannarätt icke allenast till kronorust-håll, säterier och bergsmanshemman, utan ock till andra sådana under åborätt upplåtna kronohemman, hvilkas åboar af Eders Kongl. Maj:ts Be-fallningshafvande antagas och som, enligt dittills gällande föreskrifter, emot till staten ingående afgifter kunnat till skatte köpas, skulle utan förutgången värdering eller annan omgång än erläggande af den efter grundräntans kronovärde bestämda köpeskillingen erhållas af den person, som derå innehade lagligen befästad besittningsrätt eller pröfvades vara dertill berättigad; och härigenom måste den genom Kongl. brefvet den 16 Augusti 1731 bruksegare medgifna rätt att framför åboen köpa vissa hemman till skatte anses hafva upphört, om också nu åberopade Kongl. kungörelse derom icke innehåller någon uttrycklig föreskrift.

I fråga derefter om bruksegares och åboars å de på grund af nyss-berörda Kongl. bref under bruk skatteköpta hemman ömsesidiga rättig-heter och skyldigheter blef genom Kongl. brefvet den 23 September 1747 förordnadt, att hemmanen icke finge belastas med flere dagsverken än de, som uti jordeboken voro hemmanen påförde, men att bruksegaren, som var kronan ansvarig för räntan, likväl egde att efter öfverenskommelse med åboen förvandla hela räntan uti kolning och körslor emot samma betalning som skattebönder njöto, hvarvid dagsverken borde beräknas efter ortens markegång och härutöfver inga onera åboen påläggas, samt att åboen skulle vara odrifven, så länge han fullgjorde sin skyldighet efter husesynsordningen och icke nyttjade skogen annorlunda än efter allmänna lagen och förordningar. Dessa bestämmelser bekräftades genom Kongl. brefvet den 28 Januari 1757 med tillägg, att bruksegaren, utom den kol-

ning, körslor och dagsverken, hvaruti jordeboks- och mantalsröntan kunde förvandlas, skulle hafva frihet med egen betjening så nyttja skogen, att densamma för framtiden kunde ega bestånd, och, der lägenhet dertill finnes, jemväl uppodla åker och äng, så vida hemmansåboen sjelf det ej förmådde och derigenom ej förorsakades men och intrång; att åboen ej var tillåtet att afföra skog eller kol till någon annan än den, som egde skatterätten, när denne efter gångbart pris därför erlade betalning; samt att åboen tillika var förbunden låta jordegaren framför någon annan emot skälig betalning njuta de dagsverken och körslor, som utom de ofvannämnde kunde efter öfverenskommelse åstadkommas. Sedermera blef i anledning af förekommen fråga, huruvida åboerne voro berättigade att låta å hemmanen anställa storskifte samt i hvad mån de egde begagna sig af hemmanens skog, genom Kongl. brefvet den 15 Juli 1802 förordnad, att, ehuru rättigheten att söka storskifte egentligen tillhörde bruksegaren såsom egare af jorden, hemmansåboen likväl, om bruksegaren uppå derom af åboen gjord framställning vägrade att i storskifte ingå, i sådant fall så mycket mindre borde förmenas att derom på sin bekostnad föranstalta, som, å ena sidan, åboens rätt så väl som det allmännas fördel derpå berodde, att hemmanet blefve på bästa sätt skött, men detta ändamål utan storskifte, eller så länge jorden vore i samhäfd, icke kunde befordras, och, å andra sidan, något förfång för bruksegaren genom en sådan anstalt icke gerna kunde beredas, enär rättigheter och skyldigheter å ömse sidor förblefve oförändrade och bruksegaren vore obetaget att sin och hemmanets rätt vid storskiftet bevaka; att, vidkommande frågan om dispositionsrätten öfver hemmanens skog, åboen icke kunde betagas ett sådant bruk deraf, som fordrades till hemmanets vidmakthållande genom byggnader och stängsel med mera, hvaremot den af sådane åboer yrkade rättigheten att få använda skogen till kolning äfven åt andra än de bruk, som innehade skatterätten, vore alldeles stridande mot ofvannämnde Kongl. bref den 23 September 1747 och 28 Januari 1757; samt att, hvad anginge frågan om nya odlingars företagande å sådana hemman, Landshöfdingen egde upptaga och afgöra derom emellan jordegaren och åboen uppkommande stridigheter.

De i författningarne meddelade stadganden om bruksegares och åboars å de under bruken till skatte köpta hemman inbördes rättigheter och skyldigheter hafva sedermera blifvit sammanfattade i Kongl. Kammar- och Bergs-kollegiernas kungörelse den 30 Januari 1824.

Genom Kongl. skiftesstadgan den 4 Maj 1827 upphäfdes dittills gäl-

lande författningar och föreskrifter om storskiften och enskiften med undantag af hvad rörande afvittringen i Vesternorrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län samt om storskiftning och afvittringar i Stora Kopparbergs län särskildt var förordnadt. Enligt så väl ofvannämnde som nu gällande skiftesstadga den 9 November 1866 är rättighet att söka skifte i allmänhet endast medgifven jordegare, boställsinnehafvare samt dem, som med stadgad åborätt innehafva krono- eller andra publika hemman, hvaremot uttrycklig bestämmelse saknas, huruvida enahanda rättighet fortfarande tillkommer jemväl åboar å de under bruk skatteköpta hemman.

I fråga om, huru med åborätten till de under bruk skatteköpta hemman förhållas bör, då vid inträffande åboledighet icke någon till åboskapet berättigad person af den sista åboens släkt finnes, har genom Kongl. brefvet den 3 Februari 1855 blifvit förordnadt, att besittningsrätten å hemmanet i sådant fall skall, såvida bruket ej är nedlagdt, tillkomma bruksegaren, som eger att hemmanet såsom åbo innehafva med de rättigheter och skyldigheter för öfrigt emot kronan, som författningarne föreskrifva.

Genom stadgandet i Kongl. brefvet den 16 Augusti 1731, att åboarne å de under bruk skatteköpta hemman skulle sitta odrifne, erhöles desse åboar visserligen en förmån, hvilken då ännu icke var alla kronoåboar tillförsäkrad. Men denna skiljaktighet var utan tvifvel mera skenbar än verklig, enär Staten sällan begagnade sin rättighet att uppsäga kronoåboar till aflyttning samt slutligen afsade sig densamma då genom Kongl. förordningen den 21 Februari 1789 alla åboar å kronohemman försäkrades, att, så länge de till hus och jord väl och försvarligen häfdade sina åboende hemman, de och deras barn derå skulle sitta odrifne man efter man, i den ordning särskildt vore stadgadt. Icke heller förekommo i afseende på räntans utgörande några särdeles väsentliga skiljaktigheter emellan åboar å de under bruk skatteköpta hemman och kronoåboar, ty medgifvandet i Kongl. brefvet den 23 September 1747, att jordeboks- och mantalsräntorna å nyssnämnda hemman kunde förvandlas i kolning och körslor emot samma betalning som skattebönder åtnjöto, förutsatte en frivillig öfverenskommelse härom emellan bruksegaren och åboen. Visserligen erhöles vederbörande bruksegare genom Kongl. brefvet den 28 Januari 1757 vissa rättigheter till begagnande af skogen samt verkställande af uppodlingar å de under bruk köpta hemman, men då sådant ej fick förnärma åboens rätt i afseende på skogen eller i öfrigt förorsaka honom men och

intrång, kan det ej sägas att åboen härigenom kom i någon synnerligen sämre ställning än kronoåboar.

Med undantag af den ganska väsentliga fördelen att få köpa sina hemman till skatte hade sålunda kronoåboarne icke några synnerliga förmåner framför åboarne å de under bruk skatteköpta hemman, förr än de förstnämnde genom åtskilliga under detta århundrade och företrädesvis under de senare årtiondena utfärdade författningar kommit i åtnjutande af flera rättigheter och förmåner, som de senare ännu sakna. Förutom det att, enligt hvad förberördt är, någon beständ förklaring icke blifvit meddelad, huruvida åboar å de under bruk skatteköpta hemman numera ega att, i likhet med kronoåboar, begära laga skifte, förekommer i sådant hänseende, att, jemlikt Kongl. brefvet den 5 Februari 1808 och Kammar-kollegii derpå grundade kungörelse den 29 i samma månad, rättighet medgifvits kronoåbo att öfverlåta sin åborätt till annan person, hvilken rättighet genom Kongl. kungörelsen den 8 Maj 1863 blifvit utsträckt och närmare bestämd; samt att den lindring, som genom jordeboks- och mantalsräntornas förenkling och omsättning till penningar efter en billig beräkning blifvit genom Kongl. kungörelsen den 11 Maj 1855 och Kongl. förordningen den 23 Juli 1869 räntegifvare beredd, så mycket hellre måste anses hafva tillgodokommit vederbörande bruksegare, hvilka, enligt hvad förut blifvit nämndt, äro Kronan ansvarige för räntorna å de under bruken skatteköpta hemman, som dessa författningar beträffande desamma icke innehålla något förbehåll om ändring uti de bruksegaren enligt skatteköpsaftalet och författningarne tillkommande rättigheter i afseende å räntan.

Af hvad sålunda blifvit anfördt framgår, att åboarne å de under bruk skatteköpta hemman, ifrån att före skatteköpet hafva varit kronoåboar, utan eget förvällande småningom kommit i en vida sämre ställning än sådane numera ega. Det är äfven uppenbart, att de föreskrifter, som, enligt hvad förberördt är, gälla om bruksegares och åbos ömsesidiga rättigheter och skyldigheter till sin beskaffenhet äro sådana, att de lätteligen kunna alstra ovilja och förorsaka tvister dem emellan. Dessa missförhållanden kunna dock enligt Kollegiernas åsigt icke på en gång undanröjas utan förnärmande af antingen bruksegarens eller åboens rätt. Deremot skulle genom att, på sätt i Riksdagens underdåniga skrifvelse finnes antydtt, bereda möjlighet, å ena sidan, för åboen att genom uppgörelse med bruksegaren förvärfva sig jemväl skattemannarätten och, å andra sidan, för bruksegaren att af åboen tillösa sig åborätten, de med

det nuvarande invecklade förhållandet förenade olägenheterna till fördel för så väl bruksegare som åbo, utan tvifvel kunna småningom afhjelpas. Den inskränkning, åboen, derest en sådan anordning varder vidtagen, kommer att underkastas derutinnan, att han icke, i likhet med hvad som är medgifvet kronoåboar, får öfverlåta åborätten till hvem som helst, påkallas af bruksegarens rättigheter och deribland särskildt den att vid åbo-släktens utgång äfven komma i åtnjutande af åborätten. Emot den ifrågasatta rättigheten för bruksegare att öfverlåta sin eganderätt till dessa hemman kan visserligen anmärkas, bland annat, att sådant skulle hafva till följd att hemman, hvilka vore afsedda att med kolning eller körslor understödja bruk eller bergverk, komme att derifrån afsöndras; men dessa hemmans betydelse för bruksrörelsen är utan tvifvel numera i allmänhet mindre än förr, sedan, jemlikt Kongl. Förordningarne den 27 April 1846 och den 22 Februari 1850, hemmansegare så väl inom som utom bergslag berättigats att till hvem som helst afyttra kol och ved samt till kolning tjenlig skog, hvarigenom, och med hänsyn jemväl till kommunikationsväsendets vunna utveckling, bruksegaren sattes i tillfälle att i vidsträcktare omfattning än förr från annat håll köpa för bruksdriften nödiga kol.

Väl skulle, derest en bruksegare, på grund af medgifven tillåtelse, till vederbörande åbo försålde sin skattemannarätt till ett under bruket skatteköpt hemman, staten derigenom förlora den honom, på grund af Kongl. förbudet den 11 December 1766 tillkommande rättighet att, i händelse bruksrörelsen derefter blefve nedlagd, återinträda i jordeganderätten till samma hemman, enär det ej skäligen kunde ifrågasättas, att åboen, som redan till bruksegaren erlagt skatteköpeskilling, i sådant fall skulle, såvida åboen ville blifva vid sin en gång förvärfvade eganderätt bibehållen, af staten ånyo till sig lösa densamma; men denna förlust för staten, om den skulle inträffa, är till värdet jemförelsevis obetydlig och synes derjemte så mycket mindre böra föranleda någon betänklighet emot den nu ifrågasatta åtgärden, som staten redan vid hemmanets försäljande åt bruksegaren därför bekommit skatteköpeskilling. Om åter bruksegaren inköper åborätten, lærer sådant lika litet, som i fråga om det förhållande, Kongl. brefvet den 3 Februari 1855 afser, inverka på de vilkor, hvarunder skattemannarätten af bruksegaren åtnjutes, eller föranleda dertill, att den i Kongl. förbudet den 11 December 1766 stadgade påföljd af skattemannarättens förlust, i händelse bruket nedlägges, derigenom varder upphäfd.

Kollegierna hemställa alltså underdånigst att den, som innehar lagligen befastad åborätt å under bruk skatteköpt hemman, måtte berättigas att till vederbörande bruksegare öfverlåta sin åborätt, dervid föreskrifterna i Kongl. kungörelsen den 8 Maj 1863 angående en utvidgad frihet i afseende på öfverlåtelse af åborätt till kronohemman torde böra lända till efterrättelse, äfvensom att bruksegaren å sin sida måtte undfå rättighet att öfverlåta sin skattemannarätt till sådant hemman åt den, som å hemmanet innehar åborätt, med rättighet för denne att varda vid skattemannarätten bibehållen äfven i det fall att bruket sedermera blefve nedlagdt.

Den nådiga remissen återställes och Kammar- och Kommers-kollegierna framhärda med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste tjenare
och undersåtar

C. FR. WÆRN.

TÖNNES HELM. WRANGEL.

J. SJÖBERG.

S. J. STENBERG,

S. BORGSTRÖM.

ALB. ANDERSON.

Referent.

Stockholm den 23 November 1876.

C. J. Hassell.

Till Kongl. Maj:t underdånigst angående rätt till försäljning af åbo- och skatterätt till under bruk skatteköpta hemman.

vidimeras ex officio:

A. Westerstrand.

Registrator.

*Utdrag af protokollet öfver Finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott den 1
Februari 1878.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre *De Geer*,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena *Björnstjerna*, samt
Statsråden: Herr *Lagerstråle*,
Thyselius,
Carlson,
Friherre *Alströmer*,
Lovén,
Friherre *von Otter*,
Forssell och
Rosensvärd.

Chefen för Finansdepartementet, Statsrådet *Forssell*, föredrog i underdånighet följande mål, nemligen:

1:o.

Riksdagens underdåniga skrifvelse den 19 Maj 1875 angående väckt fråga om rätt till försäljning af åbo- äfvensom skatterätt till under bruk skatteköpta hemman;

jemte häröfver infordradt af Kammar-kollegium och Kommers-kollegium den 23 November 1876 afgifvet gemensamt underdånigt utlåtande.

Med anledning af den utredning i ämnet, Kollegiernas utlåtande innehölle, hemställde Stats-Rådet, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder föreslå

Riksdagen att för sin del medgifva: att den, som innehar lagligen be-
 fästad åborätt å under bruk skatteköpt hemman, må undfå rättighet att
 till vederbörande bruksegare öfverlåta sin åborätt, dervid föreskrifterna i
 Kongl. Kungörelsen den 8 Maj 1863 angående en utvidgad frihet i af-
 seende på öfverlåtelse af åborätt till kronohemman böra lända till efter-
 rättelse, äfvensom att bruksegaren å sin sida må berättigas att öfverlåta
 sin skattemannarätt till sådant hemman åt den, som å hemmanet innehar
 åborätt, med rättighet för denne att varda vid skattemannarätten bibehållen
 äfven i det fall, att bruket sedermera nedläggas.

Denna underdåniga hemställan blef af Hans Maj:t Konungen i
 nåder gillad.

Departementschefen Statsrådet Forssell uppläste härefter ett, under
 förutsättning af nådigt bifall till nämnda hemställan, uppsatt, detta proto-
 koll bilagdt (Litt. A), förslag till nådig proposition i ämnet;

och täcktes Hans Maj:t Konungen enligt Stats-
 Rådets underdåniga tillstyrkande i nåder gilla berörda
 förslag samt befalla att i enlighet dermed nådig propo-
 sition skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo

A. L. Fris.